

ОСВІТНЯ СПІЛЬНОТА ЯК СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ
ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ**

20-21 жовтня 2022 року

Тернопіль 2022

УДК (082): 37.035:172.15
О-72

О-72 Формування національної ідентичності українця через цінності Української Хартії вільної людини (м. Тернопіль, Україна, 20-21 жовтня 2022 року). Науковий, методичний, інформаційний збірник Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти / Редколегія: О. М. Петровський, В. С. Мисик, І. М. Вітенко, О. І. Когут, Ю. Ч. Шайнюк, Т. В. Магера, Ф. І. Полянський, С. В. Костюк, Н. Б. Стрийвус, Г. І. Герасимчук. Тернопіль: ТОКІППО, 2022. 491 с.

У збірнику публікуються наукові статті, тези доповідей та інші матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції «Освітня спільнота як середовище формування українського громадянина в контексті Української Хартії вільної людини», проведеної на базі Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти 20-21 жовтня 2022 р.

Усі матеріали збірника подаються в редакції авторів. Відповідальність за достовірність фактів, цитат, власних імен та інших даних несуть автори.

*Рекомендовано до друку науково-методичною радою Тернопільського обласного комунального інституту післядипломної педагогічної освіти
(протокол № 5 від 04 листопада 2022 р.)*

УДК (082): 37.035:172.15

©Тернопільський обласний комунальний інститут післядипломної педагогічної освіти, 2022

ТЕРНОПІЛЬСЬКИЙ ОБЛАСНИЙ КОМУНАЛЬНИЙ ІНСТИТУТ
ПІСЛЯДИПЛОМНОЇ ПЕДАГОГІЧНОЇ ОСВІТИ

НАУКОВИЙ, МЕТОДИЧНИЙ, ІНФОРМАЦІЙНИЙ ЗБІРНИК

**НАУКОВІ СТАТТІ, ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ТА ІНШІ МАТЕРІАЛИ
ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ КОНФЕРЕНЦІЇ**

**ОСВІТНЯ СПІЛЬНОТА ЯК
СЕРЕДОВИЩЕ ФОРМУВАННЯ
УКРАЇНСЬКОГО ГРОМАДЯНИНА
В КОНТЕКСТІ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ
ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ**

20-21 жовтня 2022 року

Стасюк Н. Я. Формування громадянської самосвідомості здобувачів освіти в умовах війни через призму Української Хартії вільної людини.....	с. 399
Степанюк А. В., Жирська Г. Я. Формування загальнолюдських цінностей у підростаючого покоління як умова впровадження Української Хартії вільної людини.....	с. 404
Стецишин Р. В. Проблеми ціннісного перекосу в умовах суспільно-воєнної трансформації на фоні загально-європейської етичної кризи.....	с. 408
Стрельніков В. Ю. Партнерство суб'єктів освітнього процесу в технології ситуаційного навчання на засадах Української Хартії вільної людини.....	с. 413
Стрийвус Н. Б., Герасимчук Г. І. Організація виховного процесу в ЗЗСО на цінностях Української Хартії вільної людини (методичні рекомендації).....	с. 418
Титаренко С. А. Педагогічні умови громадянського виховання дітей дошкільного віку.....	с. 424
Ткачишина О. Р. Формування ціннісних орієнтацій студентської молоді в умовах суспільних трансформацій.....	с. 429
Торічний О. В. Формування управлінських компетенцій у майбутніх офіцерів-прикордонників на основі методу оперативно-службових ситуацій.....	с. 433
Трубавіна І. М., Каліна К. Є., Чередниченко О. М. УХВЛ – шляхи і перспективи впровадження в систему освіти України.....	с. 438
Файермен О. О. Щодо ціннісних орієнтацій майбутніх фахівців соціономічної сфери.....	с. 442
Федірко Ж. В. Інноваційна діяльність у контексті реалізації завдань Концепції «Нова українська школа».....	с. 446
Філін О. С., Першута І. І., Курліщук І. І. Розвиток лідерського потенціалу майбутніх фізичних терапевтів під час фахової підготовки...	с. 449
Філіппова І. Г., Єфімов Д. В. Моральне виховання учнів початкової школи.....	с. 453

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Концепція національно-патріотичного виховання дітей і молоді. URL: <https://mon.gov.ua/>
2. Кротюк В. А. Сучасні концепції дослідження патріотизму. *Вісник НЮАУ імені Ярослава Мудрого. Сер. Філософія, філософія права, політологія, соціологія*. Харків, 2013. №18. С. 5–14.
3. Назаренко Г. А. Виховання культури демократизму учнів старших класів загальноосвітніх навчальних закладів: монографія. Умань : ФОП Жовтий О.О., 2015. 394 с.
4. Політичні механізми формування громадянської ідентичності в сучасному українському суспільстві: монографія. Київ : ІПіЕНД ім. І. Ф. Кураса НАН України, 2014. 296 с.
5. Сухомлинський В. О. Народження громадянина. Вибрані твори в 5-ти томах. Т. 3. С. 304–305.

УДК 37.15.311

Степанюк Алла Василівна,

доктор педагогічних наук, професор
кафедри загальної біології та методики
навчання природничих дисциплін

Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль;

Жирська Галина Ярославівна,

кандидат педагогічних наук, доцент
кафедри загальної біології та методики
навчання природничих дисциплін
Тернопільського національного
педагогічного університету
імені Володимира Гнатюка, м. Тернопіль;

ФОРМУВАННЯ ЗАГАЛЬНОЛЮДСЬКИХ ЦІННОСТЕЙ У ПІДРОСТАЮЧОГО ПОКОЛІННЯ ЯК УМОВА ВПРОВАДЖЕННЯ УКРАЇНСЬКОЇ ХАРТІЇ ВІЛЬНОЇ ЛЮДИНИ

В Українській Хартії вільної людини зазначено, що нові економічні умови змінили країну і водночас загострили найгірші людські інстинкти: жадобу збагачення, захланність і споживацтво [6]. Тому, освітньо-виховний простір сучасної української школи в умовах євроінтеграції потребує переосмислення змісту та процесу навчання і виховання відповідно до очікувань, які диктує світове і вітчизняне суспільство. У Законі України «Про освіту» її метою визначено всебічний розвиток людини як особистості та

найвищої цінності суспільства, її талантів, інтелектуальних, творчих і фізичних здібностей, формування цінностей і необхідних для успішної самореалізації компетентностей, виховання відповідальних громадян, які здатні до свідомого суспільного вибору та спрямування своєї діяльності на користь іншим людям і суспільству, збагачення на цій основі інтелектуального, економічного, творчого, культурного потенціалу Українського народу, підвищення освітнього рівня громадян задля забезпечення сталого розвитку України та її європейського вибору [2, с. 1]. Про доцільність формування вільної людини, якій притаманні загальнолюдські цінності констатується і в Українській Хартії вільної людини [6].

Одним з пріоритетних напрямків розбудови Нової української школи стає формування в молоді системи загальнолюдських цінностей – морально-етичних (гідність, чесність, справедливість, турбота, повага до життя, повага до себе та інших людей) та соціально-політичних (свобода, демократія, культурне різноманіття, повага до рідної мови і культури, патріотизм, шанобливе ставлення до довкілля, повага до закону, солідарність, відповідальність). У центрі освіти має перебувати виховання в учнів відповідальності за себе, за добробут нашої країни [4, с. 19].

Зважаючи на зазначені проблеми, гуманізація сучасної системи освіти актуалізує роль загальнолюдських цінностей, необхідних як для конструктивного розв'язання глобальних проблем світової цивілізації, так і для формування особистості кожної молодої людини [3, с. 15]. Адже сама людина – носій цінностей, які відображають її ставлення до навколишнього середовища, до функціонування суспільства і до життя іншої людини.

Ми вважаємо, що надзвичайно важливим завданням у вихованні сучасної молоді є формування у неї гуманістичних цінностей, які характеризують активне ставлення до людини і всього живого, що ґрунтується на повазі до будь-якої форми життя, усвідомлення його недоторканості, визнання життя найвищою цінністю у світі. Таке ставлення проявляється у відповідних переконаннях, у постійному дотриманні гуманістичних принципів, норм і

правил, в альтруїстичному характері почуттів і переживань, у переважанні соціально цінних мотивів поведінки. Воно знаходить вираження у визнанні потреб та інтересів іншої людини, її права на свободу волевиявлення, здатності до духовного самовдосконалення.

Гуманістичні цінності – головний компонент політичної, економічної, екологічної і моральної культури особистості, регулятор поведінки і діяльності людей, гарант шанобливого ставлення до культурної спадщини всіх народів і націй, фактор подолання національних бар'єрів, конфліктів та антагонізмів між людьми, механізм гармонізації особистих і суспільних інтересів. Глибоко людяне, гуманне ставлення до оточуючих – першооснова взаєморозуміння, доброго самопочуття, умова найповнішого розкриття можливостей людини, стимул до прояву милосердя і доброчинності [1, с. 174].

Процес гуманізації сучасної освіти, що відбувається останнім часом, не може здійснюватися без врахування етичних принципів не лише у ставленні людини до іншої людини, а й до всіх проявів життя. Так, розвиток біології як системи наук про життя (фізіології, психології, медицини, біотехнології) вимагає врахування комплексу соціальних, правових, екологічних та педагогічних аспектів, оскільки саме майбутнє покоління відповідатиме за збереження життя небайдужої людини, здатної цінувати, любити, співчувати, допомагати, та збереження видової різноманітності живого на планеті взагалі. Тому ціннісний підхід доцільний у навчальному процесі та позаурочній роботі з навчальних предметів різних галузей, в тому числі й природничої галузі.

Вважаємо, що ціннісний підхід в освіті тісно пов'язаний з компетентнісним, який передбачає, передусім, орієнтацію освітнього процесу на досягнення результату, що відображається ключовими і предметними компетентностями. Адже компетентність у сучасному суспільстві розглядається не лише як динамічна комбінація знань, способів мислення, навичок, умінь, а й поглядів, цінностей, особистісних якостей, що визначає здатність особи успішно провадити професійну та подальшу навчальну діяльність [4, с. 12].

Опираючись на вище обґрунтовані теоретичні положення, ми розробили методичну систему формування гуманістичних цінностей молоді в освітньому процесі. Детальний її опис буде наведено у наступній статті. Однак, уже перші результати її апробації засвідчили, що ефективність процесу формування гуманістичних цінностей забезпечується суб'єкт-суб'єктною взаємодією педагога і вихованців, створенням умов для їхньої самореалізації і саморозвитку. У навчально-виховному процесі слід частіше практикувати сучасні освітні технології розвивального навчання, спрямовані на підтримку пізнавальної ініціативи, діалогу, інтерактивного читання «добрих книг», формування практичного досвіду вирішення конфліктних ситуацій як основи побудови безпечного і толерантного освітнього середовища.

Таким чином, впровадження Української Хартії вільної людини в освіті в контексті гуманістичної парадигми сприяє засвоєнню підростаючим поколінням загальнолюдських цінностей як основи визнання унікальності кожної особистості та єднання людей між собою, з природою і Всесвітом. Вона дає змогу персоніфікувати процес виховання, тобто втілювати в життя ставлення до кожної особистості як самодостатньої цінності, а не як до засобу досягнення кимось своїх цілей та інтересів. Тільки тоді такі цінності, як доброта, чесність, щирість, чуйність, порядність, терпимість, толерантність, милосердя і гуманність можуть стати справжніми регуляторами життя суспільства загалом та гарантами безпеки перебування щасливої дитини у шкільному середовищі зокрема.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ ТА ЛІТЕРАТУРИ

1. Жирська Г. Формування в учнів ціннісного ставлення до природи як компонента екологічної культури. *Наукові записки Тернопільського національного педагогічного університету ім. Вол. Гнатюка. Сер. Педагогіка*. 2014. №2. С. 74–81.
2. Закон України «Про освіту». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*. 2017. № 38–39, ст. 380. *Електронний ресурс*. Режим доступу: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#n186>.
3. Кравець В. П., Кікінежді О. М., Шульга І. М. До проблеми гуманізації освітньо-виховного простору сучасної української школи. *Освітологія*. 2018. № 7. С. 15–21.
4. Нова українська школа: порадник для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. К.: ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
5. Рибалка Л. С. Інноваційний підхід до творчого співробітництва освітян у контексті «Нової української школи». *Проблеми та шляхи реалізації компетентнісного підходу в*

сучасній освіті: матеріали Міжнародної науково-методичної конференції (м. Харків, 11–12 квітня 2019 р.) / редкол.: Н. П. Крейдун та ін. Харків: ФОП Бровін О. В., 2019. 236 с.

14. Українська Хартія вільної людини. URL: http://resource.history.org.ua/cgi-bin/eiu/history.exe?Z21ID=&I21DBN=EIU&P21DBN=EIU&S21STN=1&S21REF=10&S21FMT=eiu_all&C21COM=S&S21CNR=20&S21P01=0&S21P02=0&S21P03=TRN=&S21COLORTERM=0&S21STR=ukrajinska_khartija_vilnoji_ljudyny

Стецишин Роман Володимирович,

кандидат юридичних наук, консультант з питань освіти і національної безпеки, співавтор путівника МОН «Ціннісні орієнтири сучасної української школи», м. Київ

ПРОБЛЕМИ ЦІННІСНОГО ПЕРЕКОСУ В УМОВАХ СУСПІЛЬНО-ВОЄННОЇ ТРАНСФОРМАЦІЇ НА ФОНІ ЗАГАЛЬНО-ЄВРОПЕЙСЬКОЇ ЕТИЧНОЇ КРИЗИ

Дуже важливо, що у такий непростий час ми говоримо про цінності, про поточну ситуацію і про візію на 20–30 років. Ключовими словами тез мого виступу є *свобода, мужність, справедливість, повага до правил, добросовісність, цілісність, шанс*.

Освіта, з одного боку, – це основа для формування гідного процвітаючого суспільства, а, з іншого боку, якщо ми маємо на увазі освіту в її гуманітарному вимірі (філософія, право, політологія, соціологія, історія, психологія тощо), то тут можна сказати, що освіта – це *не тільки світоглядна основа для суспільства, але вона є похідною від тих установок, які вже ціннісно сформовані в суспільстві*. Іншими словами, якщо ми хочемо бути спокійними за результати освіти, то нам треба сформувати здорове і відповідальне суспільство. І тоді ці речі імплементуються дуже синергетично і природньо в світогляд, фенотип і генотип дитини, студента, громадянина. Це з точки зору взаємозв'язку суспільних цінностей і освіти.

Дбайливе ставлення до суспільного світогляду має пряме значення для якості і змісту освіти нинішнього і найближчих поколінь України як невід'ємної складової європейського людського потенціалу. Проте сьогодні мусимо говорити про ризики «ціннісного перекосу» в умовах суспільно-воєнної